

ELIEN GOOSSENS^a

Understanding and Reducing Prison Violence

STEINER, B. & WOOLDREDGE, J. (2020). *Understanding and Reducing Prison Violence. An Integrated Social Control-Opportunity Perspective*. New York & London: Routledge.

Panopticon, 41 (3), 356-361
© 2020 Maklu | ISSN 0771-1409 | Mei 2020

- ^a Doctoraatsonderzoeker FWO, Leuvens Instituut voor Criminologie (LINC), Onderzoekslijn Bestrafing en Controle, KU Leuven (corresp.: elien.goossens@kuleuven.be)

Understanding and Reducing Prison Violence beschrijft perfect wat STEINER en WOOLDREDGE niet alleen aan de hand van dit boek, maar ook met hun jarenlange inzet hebben bijgebracht aan de academische wereld: een toegankelijk perspectief om geweld achter tralies te begrijpen en, laat ons hopen, ooit te verminderen. Het boek lijkt daarmee een vervolledig makend effect te dienen, het is eigenlijk een samenbrengen van eerdere publicaties in dit thema. De cirkel is rond.

In het voorwoord vindt de lezer een waardige noot terug van WOOLDREDGE aan de helaas op jonge leeftijd overleden STEINER. In die noot wordt ook meteen duidelijk wat de functie is van het boek. Het moet opgevat worden als een inspiratiebron voor toekomstig empirisch onderzoek dat gefundeerd is in theorie en tegelijk beleidsmakers kan bijstaan. Daarmee richt het boek zich dus niet alleen op een academisch publiek, maar zijn ook mensen uit de praktijk erbij gebaat om dit werk erbij te nemen. Het valt niet tegen te spreken dat met het overlijden van STEINER de academische wereld een groot verlies heeft geleden – en we mogen dankbaar zijn dat dit boek, als slotstuk van zijn carrière, nog bij ons op de boekenplanken is beland.

STEINER en WOOLDREDGE vangen hun verhaal aan met de eenvoudige waarheid die velen die lezen of schrijven over dit onderwerp vaststellen: geweld in detentie is geen willekeurig proces en de oorzaken daarvan kunnen alleen begrepen worden door zowel individuele als aan de gevangenis gerelateerde kenmerken in acht te nemen. De auteurs beperken zich echter niet louter tot een bespreking van de klassieke deprivatie- en importatietheorie om gevangenisgeweld te verklaren, waarbij – zoals uitgelegd in de toegankelijke taal van STEINER en WOOLDREDGE – deprivatie staat voor de invloed van de gevangenisomgeving op maladaptieve copingstrategieën zoals geweld. Importatie, aan de andere kant, gaat uit van criminele, subculturele opvattingen en individuele eigenschappen van gedetineerden die als het ware geïmporteerd worden in de gevangenis en zo bijdragen aan geweld. Vanuit de kritiek op deze en andere bestaande theorieën dat ze niet met elkaar geïntegreerd kunnen worden, stellen STEINER en WOOLDREDGE een ander perspectief voor. Het gaat om een ‘*multilevel social control-opportunity framework*’, dat elementen van de sociale controle theorie, levensstijltheorie en de routine activiteiten theorie combineert. In dit perspectief is er plaats voor individuele

kenmerken, eigenschappen van de gevangenis én het management van de instellingen (p. 41). Inherent zitten hierin de elementen van importatie en deprivatie in verweven. Verder passen de auteurs het op verschillende manieren toe: het kader kan zowel de oorzaken van slachtofferschap van geweld als daderschap van gedetineerden verklaren. Daarmee slagen STEINER en WOOLDREDGE erin om de twee zijdes van het bestaande onderzoek naar gevangenisgeweld, die eigenlijk toch onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, samen te voegen in één boek. Bovendien passen de auteurs hun kader ook nog eens toe op slachtofferschap van penitentiair beampten. Dat het om een allesomvattende theorie gaat – althans, van interpersoonlijk geweld door gedetineerden – staat zo goed als buiten kijf.

STEINER en WOOLDREDGE focussen dus wel alleen maar op interpersoonlijk geweld gepleegd door gedetineerden. Andere vormen van geweld, zoals zelfverwonding, opstanden of geweld gepleegd door het personeel, worden buiten beschouwing gelaten. Op het eerste zicht lijkt het daardoor alsof een belangrijk deel van geweld in detentie ‘vergeten’ wordt of minstens onbehandeld blijft in dit boek. Een kritische lezer vraagt zich misschien af of de gedetineerden onrecht wordt aangedaan, omdat het bijna lijkt alsof zij de enige plegers van geweld in detentie zijn. Desondanks is het een verademing dat er een afbakening voorhanden is. Het schept duidelijkheid in een wereld van academische studies waarin er soms wel heel laks wordt omgegaan met conceptualisering en operationalisering, zoals het samennemen van slachtofferschap door toedoen van gedetineerden én personeel in één meting.

Daarenboven lichten STEINER en WOOLDREDGE niet alleen hun kader toe aan de lezer, maar trachten ze het ook empirisch te toetsen door middel van een grootschalig onderzoek. Bijgevolg is het boek opgebouwd volgens het format van een typisch empirische studie. Het bestaat uit acht hoofdstukken, waarbij hoofdstuk één tot en met vier ingaan op de bestaande literatuur over het thema, het kader van STEINER en WOOLDREDGE en de onderzoeksmethodologie. De daaropvolgende hoofdstukken spitsen zich toe op de onderzoeksresultaten en implicaties voor de theorie, praktijk en toekomstig onderzoek. Aan de hand van tussentitels wordt er telkens een onderscheid gemaakt tussen ‘slachtofferschap van gedetineerden’, ‘daderschap van gedetineerden’ of ‘slachtofferschap van penitentiair beampten’. Ondanks die structuur, dreigt de lezer hier en daar wel wat het overzicht te verliezen door de grote hoeveelheid informatie over uiteenlopende risicofactoren. Maar dat is waarschijnlijk niet enkel typerend voor het voorliggend boek; het is mijns inziens eerder eigen aan de hele onderzoekslijn naar gevangenisgeweld. Gelukkig vangen STEINER en WOOLDREDGE dat probleem op door regelmatig een synthese te maken. Wie dus door de bomen het bos niet meer ziet – wat bij een aantal hoofdstukken toch het geval kan zijn – is gebaat bij het lezen van de nuttige samenvattingen na elk hoofdstuk (met uitzondering van hoofdstuk één, dat eerder een introductie of probleemstelling vormt van de beschreven studie in het boek). In wat volgt, wordt een korte bespreking gegeven van de verschillende hoofdstukken.

Hoofdstuk één vormt de probleemstelling van het onderzoek. Al snel wordt voor de lezer duidelijk dat gevangenisgeweld problemen oplevert voor zowel gedetineerden als gevangenispersoneel, aangezien het de institutionele veiligheid bedreigt. STEINER en WOOLDREDGE concluderen dat onderzoek belangrijk is om mogelijke preventiemaatregelen te ontdekken en om schade te verminderen. Vervolgens lichten de auteurs de meest gangbare theorieën over oorzaken van gevangenisgeweld, hun conceptuele kader en een algemene omschrijving van de achtergrond van het studieproject toe. Een uitgebreide inhoudelijke bespreking van al deze thema's volgt echter pas in de navolgende hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk kan dan ook opgevat worden als een belangstelling opwekkende samenvatting van wat de lezer in de rest van het boek mag verwachten.

Hoofdstuk twee omvat het 'literatuurhoofdstuk' van het boek. De auteurs gaan in op een aantal bestaande theorieën die geweld in detentie verklaren. In deze korte bespreking is er helaas geen ruimte om diepgaand in te gaan op elk van die theorieën, dus ik beperk mij hier tot een zeer summiere opsomming. Passend in dit hoofdstuk zijn uiteraard de eerdergenoemde importatie- en deprivatieperspectieven. Naast die klassieke perspectieven beschrijven STEINER en WOOLDREDGE ook de managementtheorieën, geïntegreerde modellen en algemene criminaliteitstheorieën. Daarbij leunen de managementperspectieven sterk aan tegen de deprivatietheorie, omdat ze een spectrum van theorieën omvatten die gaan over de invloed van het management van de gevangenis (bijvoorbeeld de uitoefening van controle en macht door het personeel) op geweld (p. 24). De geïntegreerde modellen, op hun beurt, maken een integratie van verschillende perspectieven in plaats van slechts één invalshoek te gebruiken om gevangenisgeweld te verklaren. Algemene criminaliteitstheorieën vallen terug op de *strain theory* (de rol van *strain* die maakt dat personen criminaliteit plegen om die druk op te heffen), controletheorieën (de invloed van informele en formele controlemechanismen op het stellen van wangedrag) en opportuniteitstheorieën. De kernboodschap van dit hoofdstuk is echter de herhaalde kritiek van STEINER en WOOLDREDGE dat de verschillende perspectieven *niet* met elkaar geïntegreerd zouden moeten worden, omdat ze niet compatibel zijn met elkaar: "*The assumptions underlying these three perspectives are clearly incompatible with one another, so integrating these theories would, in our view, involve creating an integrated theory that would be logically inconsistent and conceptually flawed*" (p. 26).

Dit brengt de lezer naadloos over naar hoofdstuk drie. Op basis van de kritiek die in hoofdstuk twee al aan de oppervlakte kwam drijven, beargumenteren STEINER en WOOLDREDGE hun kader. Volgens de auteurs is er nood aan een allesomvattend kader: een *multilevel social control-opportunity framework*. Wie bekend is met het werk van STEINER en WOOLDREDGE krijgt in dit hoofdstuk mogelijk zo nu en dan het gevoel dit al eens gelezen te hebben. Het boek vloeit dan ook voort uit een jarenlang project. Een aantal van de analyses en theoretische opvattingen kwamen daardoor al in eerdere publicaties aan bod, maar worden met dit boek nu dus geïntegreerd in één kader. Desondanks zijn er toch ook een aantal andere voorgangers (of mogelijk door elkaar geïnspireerde '*tegelijkgangsters*') die eerder al verwezen naar gelijkaardige ideeën. Hier rest mij dus de vraag in hoeverre het voorgestelde kader, alhoewel bijzonder interessant om te lezen, vernieuwend is.

In de volgende delen bespreken de auteurs verschillende risicofactoren voor ouderschap dan wel slachtofferschap en hoe die gekaderd kunnen worden in hun theorie. Vooral belangrijk om hier te onthouden, is dat STEINER en WOOLDREDGE de sociale controle theorie hoofdzakelijk gebruiken voor het verklaren van ouderschap, terwijl de routine activiteiten – en levensstijltheorie worden toegepast op slachtofferschap. De opmerkelijke lezer frons hier misschien opnieuw de wenkbrauwen en kan zich afvragen of er geen sprake is van overlapping tussen sociale controle (van de controletheorieën) en *social guardianship* (van de routine activiteiten theorie) in dit allesomvattend kader. Het verschil tussen de twee lijkt inderdaad eerder klein, behalve dat het één vaker wordt aangewend voor ouders en het ander voor slachtoffers.¹ Verder maakt dit hoofdstuk duidelijk hoe uitdagend het kan zijn om slachtofferschap

¹ Dit is vooral het geval wanneer het gaat over situationele risicofactoren. Bij individuele risicofactoren is de uitleg vaak helderder en meer toegepast op ofwel ouderschap ofwel slachtofferschap. Om een eenvoudig voorbeeld te geven van overlapping: grotere gevangenschappen kunnen volgens hypothesen van de auteurs een risico inhouden voor meer ouderschap indien de grootte van deze settings en het aantal gedetineerden zorgen voor meer stress, anonimiteit en minder efficiënte surveillance (cf. minder informele en formele controle) (p. 46). Tegelijk zouden gevangenschappen bedoeld voor grotere populaties het risico voor slachtof-

en daderschap van geweld uit elkaar te houden. In de paragrafen over slachtofferschap gaat het bijvoorbeeld wel eens onrechtstreeks over daders. Een hypothetische risicofactor voor slachtofferschap is bijvoorbeeld 'zwakke regelhandhaving door personeel' (cf. *guardianship*): dit kan ertoe leiden dat gemotiveerde daders hun slag kunnen slaan en dus meer slachtoffers kunnen maken (p. 54). Hoewel het een verdienstelijke poging is, vraag ik mij af of het uit elkaar rafelen van de twee begrippen soms niet te artificieel gebeurt. Desalniettemin blijft de vraag of het überhaupt nog beter kan. De verwevenheid tussen de twee staat nu eenmaal als een paal boven water.

In hoofdstukken vier en vijf kan de geprikkelde onderzoeker de methodologie en onderzoeksresultaten raadplegen. STEINER en WOOLDREDGE hopen om toekomstige onderzoekers te inspireren en moedigen tegelijk aan om kritisch te zijn (p. 86). Om alvast aan dat laatste tegemoet te komen, kan ik één tipje van de sluier lichten dat te maken heeft met de gehanteerde vragenlijst in de studie. Die wordt namelijk niet zo uitgebreid besproken, waardoor we eigenlijk ook niet weten wat er precies gemeten werd. Aan de hand van een relatief onopvallende noot onderaan een tabel (p. 74), wordt de definiëring van daderschap gelukkig wel wat duidelijker. Het gaat onder meer over items zoals "(1) causing, or attempting to cause, the death of another, (2) causing, or attempting to cause, serious physical harm to another, (3) causing, or attempting to cause, physical harm to another with a weapon, ..." (p. 74). Het blijft helaas een beetje gissen of gelijkaardige items ook werden gebruikt voor de meting van slachtofferschap van gedetineerden. STEINER en WOOLDREDGE vangen dit echter proactief op met de vermelding dat de vragenlijsten opgevraagd kunnen worden (p. 71).

Hoofdstuk zes vestigt de aandacht terug op de theorie en hoe de onderzoeksresultaten passen binnen het kader. Het hoofdstuk eindigt met enkele boeiende aanbevelingen of (theoretische) implicaties, waaronder het aanbieden van meer werk- en opleidingsmogelijkheden in detentie omdat dit type activiteiten de betrokkenheid bij conventionele en niet deviante activiteiten in de brede zin bevorderen (p. 139), het trainen van personeel in functie van betere controle en de integratie van gedetineerden die al langer in de gevangenis verblijven met het oog op meer informele sociale controle (p. 138).

Wie minder interesse heeft in onderzoek en meer wilt weten over beleid, moet zich vooral focussen op het voorlaatste hoofdstuk. Hierin gaat de aandacht uit naar enkele preventiestrategieën die geclusterd zijn over vier grote thema's: (1) instellingen en structuur, (2) werkrachten en middelen, (3) programma's en diensten en (4) gedetineerdenpopulaties. Echt concrete handvaten blijven soms wel wat achterwege, alhoewel dat zeker niet bij elke aanbeveling het geval is. Zo pleiten STEINER en WOOLDREDGE bijvoorbeeld voor *on the job training*, maar wat die training dan praktisch moet inhouden wordt in het midden gelaten (p. 144). Of ze pleiten ervoor om de zichtbaarheid voor het personeel in de instellingen te verhogen door *blind spots* weg te werken, maar concrete strategieën om dit aan te pakken ontbreken (p. 143). Bij andere aanbevelingen is het makkelijker om er iets bij voor te stellen. Het gaat dan bijvoorbeeld over personeelssamenstellingen met meer heterogeniteit op basis van etniciteit en meer consistentie in situaties waarin onder meer *cell searches* worden ingezet, wat inhoudt dat plotse wijzigingen in verwachtingen ten aanzien van gedetineerden moeten worden vermeden (p. 149).

ferschap kunnen doen toenemen indien het personeel meer moeilijkheden ervaart met het superviseren van grote populaties (cf. minder *guardianship*) (p. 54). Beide hypothesen lijken erg plausibel, maar het is onduidelijk in hoeverre het noodzakelijk is om het onderscheid te maken tussen – op zijn minst *formele* – controle en *guardianship*.

Bij wijze van afsluiter behandelen de auteurs in het laatste hoofdstuk enkele Amerikaanse casussen die wijzen op het belang om dit thema nader te onderzoeken. Interessanter zijn echter de beperkingen van de studie van STEINER en WOOLDREDGE die worden besproken. Aan gezien de studie enkel gevangenis inclusions includeerde uit de Amerikaanse staten Ohio en Kentucky, bevelen STEINER en WOOLDREDGE aan om in toekomstig onderzoek een meer geografisch verspreide steekproef te gebruiken (p. 163). Verder komt er zelfs een kritische bespreking van – en bijzonder boeiende aanbevelingen voor – de operationaliseringen van enkele concepten aan bod, maar het gaat hier helaas niet over de variabelen slachtofferschap en daderschap.

Tot slot moet mij toch nog van het hart dat het boek in grote mate alleen maar focust op fysiek geweld in detentie. Daarmee keer ik even terug naar wat eerder in deze bespreking al aan bod kwam. Naast bijvoorbeeld geweld gepleegd door penitentiair beampten ontbreekt het in dit boek dus ook aan andere vormen van wangedrag, zoals diefstal of psychologisch geweld (bijvoorbeeld bedreigingen of beledigingen). Enerzijds draagt dit bij aan de vergelijkbaarheid van de studie met andere publicaties in het domein: de lezer weet nu tenminste tot hoever de studie reikt. Anderzijds overtuigt de argumentatie van STEINER en WOOLDREDGE om enkel fysiek geweld te onderzoeken niet helemaal. De eerste stap in hun redenering is eenvoudig te volgen: de auteurs verwijzen naar een aantal bronnen die aantonen dat gewelddadige incidenten volgens zowel het personeel als gedetineerden het meest verboden moeten worden (p. 16). In de tweede stap loopt het echter stroef. Volgens de auteurs zou een focus op geweld een vergelijking van de bronnen van slachtofferschap van gedetineerden en van de bronnen van slachtofferschap van penitentiair beampten toelaten. Personeelsleden zouden volgens hen ook minder slachtoffer worden van andere vormen van wangedrag: *“A focus on violence also permits a comparison of the sources of violent victimization among both inmates and staff, whereas staff are not “victimized” by other forms of misconduct except for theft and property damage, and even the latter are extremely rare events”* (p. 16). De vraag is echter in hoeverre dit daadwerkelijk het juiste argument is voor hun keuze – mits goede conceptuele afbakeningen, had die vergelijking ook mogelijk geweest als andere vormen van slachtofferschap wél werden geincludeerd. Bovendien creëren de auteurs in dit verband verwarring doordat later blijkt dat ze bij de penitentiair beampten naast *physical assaults* ook het aantal bedreigingen door gedetineerden onderzochten: *“The dependent variables included a binary measure of whether an officer had ever been physically assaulted by an inmate, a count measure of the number of times an officer had been threatened by inmates during the month preceding the survey, and the extent to which an officer agreed that they usually felt safe during their shift ...”* (p. 79).

Laat dat en mijn bovenstaande gedachtespinsels echter absoluut geen afbreuk doen aan dit werk. STEINER en WOOLDREDGE slagen er vlot in om tegemoet te komen aan enkele van mijn bedenkingen dankzij hun bijzondere transparantie naar de lezer toe. In hoofdstuk één wijzen zij er bijvoorbeeld al op dat een aantal elementen van hun theorie in vroegere publicaties aan bod kwamen. Het siert hen ook dat ze de lezer openlijk aansporen tot waakzaamheid, omdat enkele risicofactoren, zoals gevangenisarchitectuur, zelden werden onderzocht door andere onderzoekers (p. 8). Daarenboven geven zij zelf aan dat hun (beleids)aanbevelingen nog een *work in progress* zijn, die tot doel hebben om toekomstige discussies aan te moedigen (p. 137). Zelfs ondanks hun zogenaamde beperkte geografische steekproef, valt het niet te ontkennen dat de auteurs een enorme hoeveelheid werk hebben verricht: een vragenlijst-onderzoek (waarvan een deel zelfs longitudinaal), observaties, 46 betrokken gevangenis, enzovoort.

Kortom, iedere lezer – academicus of niet – die geïnteresseerd is in het fenomeen van geweld in detentie moet dit werk minstens op zijn boekenplank hebben staan. Het brengt ons op een al dan niet nieuw, maar wel meer beleidsvriendelijk en -hanteerbaar, pad om gevangenisgeweld te begrijpen.